

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของ มหาวิทยาลัยสงฆ์*

PROMOTING THE DEVELOPMENT OF GUIDELINES FOR THE PROPAGATION OF BUDDHISM AND MORALITY OF SANGHA UNIVERSITY

ศรัณย์ ท้าวมิตร*

Saran Taomitr

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: taomitr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารจัดการแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2) เพื่อเสนอแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 3) เพื่อเสนอวิธีการของแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และอดีตผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์รวม 20 รูป/คน และจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่มี ผู้บริหารระดับรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้งหมด 7 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กล่าวคือ ความเป็นมหาวิทยาลัยทางด้านพระพุทธศาสนาซึ่งบทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นการศึกษาทางวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ และเป็นศูนย์กลาง ความรู้วิชาการพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยเสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรมได้ออกมาเป็น 3 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 การพัฒนาองค์กร คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องของระบบบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร ให้พร้อมต่อการที่จะนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป แนวทางที่ 2 การสร้างเครือข่าย คือ การร่วมมือกับหน่วยงานอื่นภายนอกทั้งในส่วนงานราชการ หน่วยงานเอกชน สถาบันทางการศึกษา ชุมชน หรือสังคม เป็นต้น แนวทางที่ 3 การมีส่วนร่วมพัฒนา คือ การจัดกิจกรรม หรือ โครงการในทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรม โดยเป็นการประชาสัมพันธ์เชิญชวน โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมการปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูจิตใจ เป็นต้น

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การพัฒนา, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม, มหาวิทยาลัยสงฆ์

* Received May 26, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted July 20, 2023

Abstract

The objectives of this research were: 1.To study the current situation, problems, and needs for the management of guidelines for promoting the development of Buddhism propagation and morality of Sangha universities. 2.To propose guidelines for propagation of Buddhism and the the Sangha University. 3.To propose methods for the propagation of Buddhism and the the Sangha University. This qualitative research method The researcher studied by using interviews in which key informants were Administrators, faculty, staff and ex-monastic university administrators totaling 20 person The results of the research revealed that the conditions for promoting the development of Buddhism propagation and morality of the Sangha Universities. The researcher proposed ways to promote the development of the propagation of Buddhism. and morality has come out in 3 ways, namely Approach 1 Organization Development is to modify the form of propagation of Buddhism Both in terms of management system, academic, budget and personnel. to be ready to continue to propagate Buddhism Approach 2 cooperation with other agencies outside both in the government sector. private agency educational institution, community or society, etc. Approach 3 Participation in development is the organization of activities or projects in Buddhism and morality as a publicity invitation by Sangha University.

Keywords: Promotion, Development, Propagation of Buddhism and Morality, Sangha University

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในศาสนาของโลก มีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้ คืออินเดีย พุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ในประเทศไทย ณ ปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2565) มีพระภิกษุรวมกันทั่วประเทศจำนวน 205,513 รูป สามเณร 33,510 รูป มีชาวพุทธทั่วประเทศ 64,420,000 คน จากจำนวนประชากรทั่วประเทศ 66,558,935 คน มีวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษาทั่วประเทศ 42,887 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีบทบาทต่อสังคมในฐานะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เห็นได้ชัด เช่น ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา กิจกรรมทางสังคมทั้งหมดของประชาชนทั่วไป จะมีพิธีกรรมทางศาสนาแทรกอยู่ด้วยเสมอตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีมงคล สมรสงานศพ เป็นต้น วิถีชีวิตของชาวไทยส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ของ ประเทศไทย นับถือพระพุทธศาสนาและได้นำหลักการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางแห่ง การดำเนินชีวิต จนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทยตราบนาน ปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณีที่กล่าวมานี้ ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติไทย ประเทศไทยได้รับเอาวัฒนธรรมมาจากพุทธศาสนามาประพจน์ปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีวัดกระจายอยู่ทั่วไปในทุกหมู่บ้าน และชุมชนในสังคมไทย ถึงทุกวันนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนานับเป็นภารกิจที่สำคัญ เพราะอาศัย บุคลากรผู้เผยแผ่พุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นพระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระธรรมกถึก พระวิปัสสนาจารย์พระบัณฑิตเผยแผ่ พระจริยานิเทศ พระปริยัตินิเทศ พระสอน ศีลธรรมในสถานศึกษา รวมถึงพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายงานเผยแผ่ตาม หลักการและคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ให้ไว้ตลอดถึงนโยบายของรัฐบาลและมหาเถรสมาคม จากการพัฒนาด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่าพุทธ ศาสนาอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์บำรุงของสถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชน และถูกกำกับโดย

ภาครัฐ หากในยุคใดผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์เป็นชาวพุทธ ในสมัยนั้นพุทธศาสนาก็จะ เจริญรุ่งเรือง หากในสมัยใดที่ผู้ปกครองอ่อนแอหรือมิใช่ผู้นับถือพุทธศาสนา ก็จะทำให้พุทธ ศาสนาขาดการอุปถัมภ์ ไม่ว่าจะในประเทศอินเดียสมัยครั้งพุทธกาล หรือในประเทศไทยยุคสมัย ปัจจุบันก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทของภาคประชาชนที่คอยทำหน้าที่อุปถัมภ์บำรุงและคอยตรวจสอบพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์ด้วย ภาคประชาชนยังคงมีบทบาทมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เมื่อเกิดเหตุการณ์ความเสียหายขึ้นในวัดใดวัดหนึ่ง หรือพระรูปใดรูปหนึ่ง จึงส่งผลกระทบต่อพุทธศาสนาใน วงกว้าง ทั้งในประเทศและต่างประเทศตามที่พบเห็นได้ในข่าวปัจจุบัน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) ได้สรุปว่า จากการเปลี่ยนแปลงสภาวะด้านการบริหารจัดการการพัฒนาประเทศ ด้านการเมืองประชาชนมีความตื่นตัว ทางการเมืองสูงขึ้น แต่ความขัดแย้งทางการเมืองความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงอยู่ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตของประชาชน และความเชื่อมั่นของนานาชาติ รวมทั้ง ความสงบสุขของสังคมไทย ขณะที่ประสิทธิภาพภาครัฐมีการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมที่ดีขึ้น แต่ ขีดความสามารถในการป้องกันการทุจริตต้องปรับปรุง การกระจายอำนาจประสบความสำเร็จใน เรื่องการเพิ่มรายได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่มีความล่าช้าในการถ่ายโอนภารกิจ และมี ความไม่ชัดเจนในการแบ่งบทบาทหน้าที่กับราชการส่วนกลาง ขณะเดียวกันการคอร์รัปชันยังคง เป็นปัญหาสำคัญของไทยและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2554)

เนื่องจากสภาพสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันมีความหลากหลาย ทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต อันเกิดจากการได้รับประสบการณ์การศึกษาและข้อมูลข่าวสารตาม กระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์วิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนจนอาจลืมรากเหง้าวัฒนธรรมเดิมของตัวเอง คนสมัยใหม่ขาดแรงจูงใจ ที่จะศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา แม้พระภิกษุสงฆ์ก็มีปัญหาเรื่องภาพลักษณ์ อย่างที่เห็นเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ ทำให้พระขาดความน่าเชื่อถือลง และขาดองค์ความรู้ และวิธีการสื่อสารสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนา ดังนั้นอาจเป็นเพราะการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ มีลักษณะต่างคนต่างทำ แต่ละวัดก็มีนโยบาย และบุคลากรไม่เท่ากัน ศักยภาพในการทำงานก็ต่างกัน การเผยแผ่จึงทำไปตามความถนัดของแต่ละ รูปแต่ละวัด โดยขาดนโยบายและวิธีการเผยแผ่แบบบูรณาการอย่างเป็นเอกภาพ จึงไม่ก่อให้เกิด ผลสัมฤทธิ์ที่จะก่อให้เกิดองค์ความรู้แก่ประชาชนได้ พระภิกษุที่มีศิลปะในการถ่ายทอดอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เป็นที่ประทับใจ และเกิดศรัทธาต่อประชาชนมีน้อย ไม่เพียงพอับความต้องการของคนในสังคมที่กำลังต้องการธรรมะ และขจัดความทุกข์ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านงบประมาณและแผนแม่บทที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนงานเผยแผ่พุทธศาสนาให้เป็นแนวทางธรรมและมีประสิทธิภาพทั้งจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และขาดแนวทางการบริหารจัดการรู่องค์กรที่ทันสมัย ขาดการใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น ทีวี วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ (พระมหานงค์ อับไพ, 2558)

มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหาแนวทาง และยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนี้ได้ก่อตั้งขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงมีพระราชปณิธานมุ่งมั่นที่จะสืบสานมรดกทาง วิชาการพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการขั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์โดยมุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนวิชาการในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีการกำหนดภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไว้ 5 ประการ คือ 1) ปณิธานในการก่อตั้ง คือ มุ่งมั่นผลิตบัณฑิตทาง

พระพุทธศาสนาให้มีความรู้คุณธรรม คือ คิดดีพูดดีทำดี และปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนา 2) วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นผู้ทรงความรู้ความประพฤติดำรงชีพด้วย คุณธรรม เป็นแหล่งรวมผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถชี้นำสังคม และยุติข้อขัดแย้งทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้ 3) พันธกิจที่ต้องดำเนินการ คือ ผลิตบัณฑิตดำเนินการวิจัย และพัฒนางานให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคม และบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทย 4) นโยบายที่ต้องดำเนินการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คือ ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความประพฤติดีมีคุณธรรม แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา และให้บริการอย่างกว้างขวางสร้างภูมิคุ้มกัน 5) วัฒนธรรมไทย และบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ทันสมัยเป็นธรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อนำสถาบันพระพุทธศาสนาสังคม และประเทศชาติไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งจัดเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง คือ เน้นหนักทางด้านพระพุทธศาสนา หมายถึง ทุกสาขาวิชาที่เปิดให้ทำการเรียนการสอนจะสอดแทรกหลักการทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ในเนื้อหาของ วิชา นั้น ๆ ด้วยเสมอ ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่มีมาแต่เดิมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีปรัชญามุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะด้านพระพุทธศาสนาและมุ่งที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศและระหว่างประเทศ มีความมุ่งมั่นที่จะเป็นเลิศและธำรงรักษาแก่นพุทธธรรมส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในวิถีประจำวันได้จริงแก่ประชาชนในสังคมทุกระดับ และทุกภูมิภาคของโลกแต่จากการที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งได้บริหารงานตามแผนพัฒนาและตามกรอบการบริหารงานของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 10 (พ.ศ. 2550 -2554) พบว่า มหาวิทยาลัยยังขาดการกระจายอำนาจที่ชัดเจนเนื่องจากในการบริหาร และการดำเนินงานของแต่ละวิทยาเขต มีรองอธิการบดีเป็นผู้รับผิดชอบโดยได้รับมอบหมายจากส่วนกลางแม้ว่าจะมีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการแล้วก็ตาม แต่การบริหารในวิทยาเขตยังประสบปัญหา และอุปสรรคตลอดมาจึงต้องปล่อยให้ไปไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางดานการศึกษา กล่าวคือ มีปัญหาการบริหารทั้งภายในวิทยาเขต และการแข่งขันจากภายนอกวิทยาเขต ซึ่งนับวันจะมีความทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เช่นอาจารย์ที่มีคุณภาพ และมีคุณวุฒิที่จะต้องสอนในระดับอุดมศึกษามีจำนวนน้อย และไม่สามารถที่จะบรรจุเพิ่มได้รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็มีน้อย การพัฒนาหลักสูตรไม่มีการปรับปรุงอย่างเป็นระบบรวมทั้งยังมีปัญหาด้านขาดงบประมาณอาคารสถานที่ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ อีกหลายประการ สอดคล้องกับรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2559 ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณวุฒิ และประสบการณ์ของอาจารย์ไม่ได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งกำหนดไว้ว่าวุฒิอาจารย์ในมหาวิทยาลัยควรมวุฒิปริญญา เอก : โทเท่ากับ 40 : 60 โดยไม่มีวุฒิปริญญาตรี แต่เมื่อพิจารณาสภาพข้อเท็จจริงในเรื่องวุฒิของอาจารย์ประจำในปัจจุบันแล้วยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ กล่าวคือ มีสัดส่วนวุฒิปริญญา เอก : โทเพียง 20 : 80 การมีอาจารย์วุฒิต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดังกล่าวนั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้มาตรฐานการเรียนการสอนการวิจัย และการบริหารขาดประสิทธิภาพ ด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่า ยังใช้หลักสูตรที่ใช้มานานร่วม 5 ปีแม้จะมีการปรับปรุงโครงสร้างบ้างแต่เนื้อหาทั้ง วิชาพื้นฐานการศึกษา วิชาเอก และวิชาเลือกเสรียังคงเดิมซึ่งมีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนในระยะยาวโดยเฉพาะของผู้ใช้บัณฑิต และการแข่งขันกับนานาชาติ (พระเมธาวิเชียร (สุเทพ พุทธจรรยา), 2561)

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้ดำเนินการเพื่อให้สามารถก้าวเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ และเปิดโอกาสให้พลเมืองโลกหลากหลายชาติพันธุ์และวัฒนธรรมได้สามารถเข้าถึงหลักธรรมคำสอน รวมทั้งการประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต และการบูรณาการองค์ความรู้ สหวิทยาการให้เกิดงานวิจัยและผลสัมฤทธิ์ในระดับสากล เน้นการพัฒนาจิตใจและการน้อมนำปรัชญาพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภูมิปัญญา (Human Wisdom) และการเยียวยาฟื้นฟูจิตใจให้มีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น อันจะเป็นการเสริมสร้างสังคมให้เข้มแข็งท่ามกลางกระแสวัตถุนิยม บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในยุคดิจิทัลนี้ จึงต้องมี

การเปลี่ยนผ่าน (Digital Transformation) และทบทวนอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้สามารถพัฒนามั่นคงและสามารถเป็นองค์การสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีผลกระทบทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นยุคโลกไร้พรมแดน ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความเสื่อมลงด้านศีลธรรมอันดีที่เคยปลูกฝังมาครั้งแต่ก่อน เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนา ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากความเปลี่ยนแปลงได้ จึงต้องพยายามปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะปรับเปลี่ยนการบริหารองค์กร บทบาท และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับคนรุ่นใหม่ ในการศึกษาวิจัย ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางแผนพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม ตามแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2554-2559) เพื่อให้สอดคล้องตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารจัดการแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์
2. เพื่อเสนอแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์
3. เพื่อเสนอวิธีการของแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาโดยครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยภาพรวมของการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการศึกษาวิจัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการส่งเสริมศีลธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาดังนี้ 2.1) เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยเคยได้รับรางวัลจากหน่วยงานซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ 2.2) เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และอดีตผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์รวม 20 รูป/คน และจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่มีผู้บริหารระดับรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้งหมด 7 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการพัฒนาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมประกอบด้วยแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 2 ชุด

3.1 แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ข้อมูลลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (อัตลักษณ์) 3) ข้อมูลด้านกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมศีลธรรม (โดดเด่น) 4) ข้อมูลด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 5) สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาใน

การพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 6) แนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการสอนศีลธรรม

3.2 แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ข้อมูลลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (อัตลักษณ์) 3. ข้อมูลด้านกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมศีลธรรม (โดดเด่น) 4) ข้อมูลด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 5) สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม 6) แนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการสอนศีลธรรม

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย มีการดำเนินการดังนี้ 1) ทบทวนวรรณกรรมในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนด ประเด็นสำคัญที่จะนำไปใช้สร้างเป็นแนวคำถามเพื่อใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้น 2) นำเครื่องมือแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา ในเรื่อง ความสอดคล้องของประเด็นที่ใช้ในการศึกษากับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย จากนั้น จึงปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 3) นำเครื่องมือแนวคำถามที่ผ่านการปรับแก้แล้ว โดยขอคำที่ปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในลักษณะความเที่ยงตรงของเนื้อหาและนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ 4) นำเครื่องมือแนวคำถามกลับไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยจากการวิเคราะห์แล้วนำข้อมูลมารวบรวมในการศึกษาทั้งในส่วนข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) มีรายละเอียดดังนี้

การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ข้อมูลด้านแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางแผน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการส่งเสริมศีลธรรม โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ ตำราวิชาการ งานวิจัยใน ประเทศและต่างประเทศ บทความวารสาร ฯลฯ

2. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้ง 2 แห่ง คือ 1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลางและวิทยาเขตทั้งหมด 7 แห่ง 2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางและวิทยาเขตทั้งหมด 10 แห่ง เอกสารโครงการวารสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการส่งเสริมศีลธรรม โดยเก็บรวบรวมผลงานกิจกรรมในระดับประเทศ และอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นอันสะท้อนให้เห็นถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมที่เป็นเลิศ เมื่อได้กำหนดแหล่งค้นคว้าข้อมูลในเบื้องต้นแล้ว ผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอข้อมูลเอกสาร และนำมาตรวจสอบความถูกต้อง พร้อมกับศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบัน

เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยทำการเตรียมความพร้อมกับผู้ให้สัมภาษณ์โดยมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา การอธิบายประเด็นในการสัมภาษณ์ข้อมูลที่สำคัญในประเด็นที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้วิจัยได้มีการจัดสนทนากลุ่มย่อยกับ กลุ่มเป้าหมายตามประเด็นที่กำหนดและสรุปวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเด็นอย่างละเอียดดังนั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) กับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การสังเกต (observation)

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ตามที่กล่าวแล้วว่า ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ จึงได้สังเกตการณ์ ทั้งขณะที่ทำการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมร่วมกิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ซึ่งเป็นหน่วยงานของผู้วิจัยเป็นผู้จัดจึงทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม แต่มีโอกาสได้เข้าร่วมในกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อศึกษาบรรยากาศ ประเด็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยของกลุ่ม โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่อการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การดำเนินการ การติดตามประเมินผล การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้นเป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้วิเคราะห์ ข้อมูลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการวิจัย ผู้วิเคราะห์ข้อมูลควรมีความรู้ในเรื่องแนวคิดทฤษฎี มีความรู้จริงด้วยตัวเอง สามารถสร้างข้อสรุปผลเป็นกรอบแนวคิด ที่ถูกต้องและชัดเจน โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ สร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ใช้แนวคิดทฤษฎี และแบบที่ไม่ใช้ ทฤษฎี Miles, M B. & Huberman, A M. สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ คือ แบบใช้ทฤษฎี เป็นการแยกชนิดในเหตุการณ์นั้น ๆ โดยการยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก ซึ่งใช้กรอบแนวคิด ในการวิจัย ได้แก่ ลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม (Miles, M B. & Huberman, A M., 1994)

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประกอบด้วยลักษณะขององค์กร และลักษณะภาพรวมของการศึกษา ประกอบด้วย ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะขององค์กร 1) วิเคราะห์ลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยพรรณนาลักษณะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศีลธรรมเพื่อให้มีความเข้าใจอย่างชัดเจน 2) วิเคราะห์สภาพปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยพรรณนาถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม รวมทั้งทราบถึงอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างละเอียด เพื่อให้มีแนวทางแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาพรวมของการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) ลักษณะของการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นแบบใด 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางแผนมีอะไรบ้าง แบ่งออกเป็นกี่กลุ่ม 3) สภาพปัญหาในการนำแนวทางแผนพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม มีอะไรบ้าง 4) แนวทางการแก้ไขปัญหาในแต่ละเรื่อง มีอะไรบ้าง 5) แนวทางการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ สู่ชุมชน สังคม ได้อย่างไร และอะไรบ้าง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณานี้ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกที่รอบด้านเพื่อให้การอธิบายเพื่อให้ได้มาซึ่งการแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องนุ่มลึกมากที่สุด โดยเน้น การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของการพัฒนาแนวทางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งการพรรณนาเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่พบจากพื้นที่ในบริบทต่าง ๆ โดยเทคนิคที่นำมาใช้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลประกอบกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเทคนิคการวิเคราะห์ ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลที่เกิดขึ้นได้จริงและประเด็นที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดไว้

6. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยผ่านการพิจารณาจากมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ก่อนที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยอธิบายวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้ที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง มีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการให้ข้อมูลโดยจะไม่เสียผลประโยชน์หรือได้รับผลกระทบใด ๆ การเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ ทั้งนี้ผู้ร่วมวิจัยจะได้อ่านเอกสารยินยอมเข้าร่วมวิจัยก่อนที่จะลงนามตกลงใจร่วมการวิจัยในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการให้ข้อมูลโดยตอบแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่การสัมภาษณ์มีการขออนุญาตในการบันทึกเทปนอกจากนี้หากผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึกไม่สะดวกใจที่จะให้ข้อมูล สามารถยุติการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่มได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่า ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์จะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ มีเพียงคณะผู้วิจัยเท่านั้นที่จะเข้าถึงข้อมูลได้และข้อมูลจะถูกทำลายเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้น การรายงานผลการวิจัยจะกระทำในภาพรวมและจะดำเนินการด้วยความระมัดระวัง ระมัดระวังไม่มีการอ้างอิงถึงชื่อของผู้ให้ข้อมูล หรือข้อมูลส่วนตัวใด ๆ ลงในเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ก่อนได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้ง 2 แห่ง พบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย สามารถจะสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ 1) ระบบโครงสร้างการบริหารมีลักษณะที่ซ้ำซ้อนกันไม่มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้ เป็นไปตามรูปแบบสากลทั่วไป และไม่ได้ปรับปรุงโครงสร้างการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับ แนวทางของ และสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว 2) บุคลากรยัง ขาดทักษะในการทำงานทำให้ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามกรอบภารกิจหรือ หน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ รวมถึงบุคลากรเก่าที่ไม่ยอมรับการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 3) หลักสูตรไม่มีความหลากหลายไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานชาดการศึกษาวิจัย เพื่อปรับปรุงและพัฒนา ดำรงที่ใช้อย่างไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน 4) งบประมาณมีจำนวนจำกัดและ การจัดสรรงบประมาณกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามแผนวิสัยทัศน์ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ รวมทั้งยังขาดการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ และไม่มีแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับจุดเน้นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 5) ระบบบริหารขาดความคล่องตัวที่จะพัฒนาให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่ และตอบสนองต่อความจำเป็นของ สังคม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการบริหารจัดการภายใต้กรอบของราชการซึ่งยังไม่สอดคล้อง กับสภาพการพัฒนาวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ส่วนแนวทางในการบริหาร จัดการมหาวิทยาลัย สามารถจะสรุปเป็นประเด็น ได้ดังนี้ 1) ควร ปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารงาน และกฎระเบียบต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ให้มีความยืดหยุ่น ไม่ซ้ำซ้อน 2) จะต้องเน้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพิ่มมากขึ้น เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานและความกระตือรือร้น ให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน 3) จะต้องสร้างเครือข่าย (Connectivity) ทางด้านการศึกษา กับสังคม เนื่องจากมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นจะมีอัตลักษณ์ในแง่ของการเป็น

มหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา และจัดทำ หลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาใน 4) จัดทำแผนการพึ่งตนเอง อย่างพอเพียง และแผนการใช้งบประมาณที่สอดคล้องชัดเจนกับสถานการณ์ มีการทำแผนการใช้งบประมาณให้ ชัดเจน ถูกต้อง 5) พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เป็นกระบวนการ มุ่งเน้นกลยุทธ์การบริหารงาน ภาครัฐ สมัยใหม่ และมุ่งเน้นการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล

ส่วนความต้องการมหาวิทยาลัยสงฆ์มีความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ คือ ด้านวิชาการแนวทาง พระพุทธศาสนาทั้งในเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) การสั่งสอน (Teaching) และการเผยแผ่ (Propaganda) ดังนั้นยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันทำให้การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและสิ่งทำจำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบ ให้มีการพัฒนาตามยุคสมัยซึ่งหลักสำคัญที่จะก่อให้เกิด รูปแบบพัฒนาจะต้องประกอบโครงสร้างที่สำคัญของรูปแบบ คือ 1 ด้านการบริหาร 2 ด้านวิชาการ 3 ด้าน งบประมาณและ 4 ด้านบุคลากร จากปัญหาดังกล่าวได้รับเสนอแนะและมีความต้องการ ไว้ดังนี้ 1) ต้องการให้ มหาวิทยาลัยสงฆ์ปรับเปลี่ยนในเรื่องของรูปแบบที่ทันสมัย และเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและพร้อมนำไปปฏิบัติ 2) ต้องการ ให้มหาวิทยาลัยสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมได้อย่างเต็มที่ 3) ต้องการให้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการดำเนินการอย่างเต็มตัวเพื่อที่จะเป็นไปในรูปแบบระบบการบริหาร จัดการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความต้องการของลักษณะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นมีการขับเคลื่อนต่อสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา แต่การวางแผนในการเผยแผ่ยังไม่เป็นรูปแบบ เพราะด้วยการเผยแผ่นั้นมีลักษณะที่หลากหลายดังใน การเรียนการสอน การเทศนา การอบรม การบรรยาย การปฏิบัติ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ดีแต่ยังขาดทิศทางในการดำเนินการจึงทำให้การพัฒนายังคงใช้เวลาศึกษาโดยการนำ เทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นธรรม

ความต้องการเรื่องของแนวทางการส่งเสริมรูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของ มหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า การบริการวิชาการแก่สังคมโดยเป็นการจัดกิจกรรมในโครงการประเพณีวันสำคัญของ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์โดยมี 3 กิจกรรมสำคัญทางศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวัน อาสาฬหบูชา ซึ่งในแต่ละกิจกรรมจะชวนหน่วยงานอื่นมาร่วมกิจกรรมทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถานศึกษา และ ประชาชนทั่วไป โดยจะมีกิจกรรม หลายอย่างทั้งเสวนาวิชาการ การปฏิบัติธรรม รวมถึงการเสริมสร้างทักษะ วิชาการทางพระพุทธศาสนาให้กับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปโดยทางมหาวิทยาลัยสงฆ์มี การใช้บุคลากรที่ทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม ทั้งคณาจารย์ บุคลากร ทั้งคฤหัสถ์ และ บรรพชิตมาถ่ายทอดความรู้ทางพระพุทธศาสนา ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ที่มาร่วมในกิจกรรม โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งควรจะร่วมกันได้ การที่วางแผนและมีรูปแบบภายในชัดเจนโดยร่วมมือ กับคณะสงฆ์ทั้งสองนิกายเพื่อหา แนวทาง และการปรับสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการปรับการเผยแผ่เข้าสู่ยุคใหม่เป็น การเผยแผ่ยุคดิจิทัลเพื่อเข้าถึงทุกกลุ่มได้อย่างดี ซึ่งแนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับผู้ที่สัมภาษณ์คนที่ 8 ที่เป็นผู้บริหาร ระดับหัวหน้างานได้กล่าวว่า ปัจจุบันผู้สนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนามีจำนวนที่มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก เยาวชนตลอดจนนักเรียนสายอาชีพในระดับ ปวช. ซึ่งกลุ่มนี้เป็นเด็กรุ่นใหม่ดังนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ควร ปรับการเผยแผ่ให้เข้าถึงกลุ่มโดยเฉพาะเนื้อหาที่มีความกระชับและเข้าใจง่าย พร้อมทั้งใช้สื่อทางเทคโนโลยีใน การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ จากปัญหาดังกล่าวได้รับเสนอแนะและความต้องการ ไว้ดังนี้ 1) จัดกิจกรรม หรือโครงการที่มีความแปลกใหม่และเหมาะสมกับทุกวัย 2) นำเทคโนโลยีมาผสมผสานบูรณาการในการเผยแผ่ที่ เข้าใจง่าย 3) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นไปทาง อบรม ฝึกฝน ฟั่นฟู

2. แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่รูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

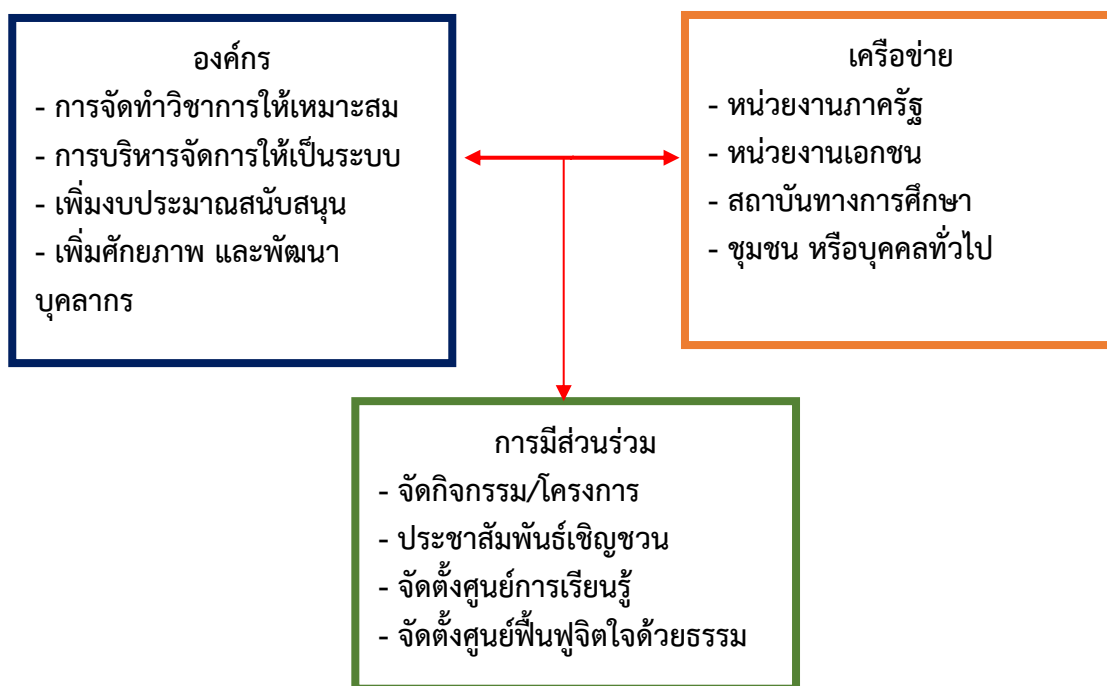
แนวทางที่ 1 การพัฒนาองค์กร คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องของระบบบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร ให้พร้อมต่อการที่จะนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

แนวทางที่ 2 การสร้างเครือข่าย คือ การร่วมมือในกับหน่วยงานอื่นภายนอกทั้งในส่วนงานราชการ หน่วยงานเอกชน สถาบันทางการศึกษา ชุมชน หรือสังคม เป็นต้น

แนวทางที่ 3 การมีส่วนร่วมพัฒนา คือ การจัดกิจกรรม หรือ โครงการในทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรม โดยเป็นการประชาสัมพันธ์เชิญชวน โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมการปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูจิตใจ

3. เสนอวิธีการของแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่รูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

อภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ปัญหาด้านการนำเสนอข้อมูลและการสื่อสารมีส่วนสำคัญปัจจุบัน พบว่า พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมในรูปแบบของการสอน การอบรม ยังยึดตามตำราอ่านตามหนังสือทำให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย อีกทั้งยังขาดในเรื่องความเชี่ยวชาญทักษะในการสร้างสื่อนำเสนอสมัยใหม่และงบประมาณสนับสนุนทำให้เป็นปัญหาต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม การจัดตั้งในเรื่องของการเรียนการศึกษาของพระสงฆ์ เพื่อนำความรู้ทาง

พระพุทธศาสนาไปเผยแผ่สู่สังคมแต่ด้วยกาลเวลาผ่านไปมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างมหาวิทยาลัยสงฆ์ต้องปรับตัวหลายอย่างจึงเกิดปัญหาในรูปแบบวิธีการลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมใหม่เพื่อให้เข้ากับสังคมซึ่งปัจจุบันยังคงรูปแบบเก่า คือ การเทศนาธรรม การบรรยายธรรม การสอนศีลธรรม รวมถึงการปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดความสนใจน้อยด้วยยุคสมัยใหม่นั้นเข้าถึงได้ง่ายรวดเร็วและชัดเจน ปัจจุบันรัฐบาลให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงฆ์ในรูปแบบงบประมาณอุดหนุนกิจการของมหาวิทยาลัยสงฆ์โดยมีมหาวิทยาลัยจัดสรรบกกันเองทำให้งบสนับสนุนทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมอยู่ในข้อจำกัดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการจะดำเนินการเผยแผ่ได้อย่างเต็มที่เนื่องจากงบประมาณนั้นไม่เพียงพอต่อการพัฒนา ตามที่งานวิจัยพระพิภพ แพงท้าว ได้ศึกษา การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนแนวทางการส่งเสริมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี มี 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากรด้านการเผยแผ่ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ด้านการบริหารจัดการภายในองค์การขาดแผนด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน จำนวนภาคีเครือข่ายมีน้อย ขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระสงฆ์ยังคงใช้เทคนิคการเผยแผ่แบบเดิม ๆ ขาดนวัตกรรมด้านการเผยแผ่ที่ทันสมัย และด้านงบประมาณสนับสนุนขาดงบประมาณด้านการเผยแผ่งานด้านการเผยแผ่ยังเป็นไปในแนวทางเก่าและไม่ทันสมัย การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนแนวทางการส่งเสริมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ ปัญหาด้านบุคลากร มีการดำเนินการด้วย การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล ปัญหาด้านการบริหารจัดการภายใน มีการดำเนินการด้วย ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย ปัญหาด้านเทคนิคการเผยแผ่ มีการดำเนินการด้วย เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนมีการดำเนินการด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดหาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาจากภาครัฐและเอกชน แนวทางการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนแนวทางการส่งเสริมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม ประกอบด้วย การปฏิบัติสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์กระบวนการบริหารจัดการภายในมี พัฒนาการแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธมี จัดหาทรัพยากรให้เพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา (พระพิภพ แพงท้าว, 2563)

นอกจากนี้ พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิชโช) ได้ทำการศึกษา “การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า สภาพการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพแวดล้อมของงานสอนศีลธรรม ปัจจัยการบริหารจัดการ คือ งานบุคคล งบประมาณงานวิชาการและงานบริหารทั่วไป เริ่มตั้งแต่การเสนอค่าของงบประมาณ การเตรียมความพร้อมบุคลากร การรับสมัครและพัฒนาพระสอนศีลธรรม การส่งพระสอนออกปฏิบัติงานสอน การแนะนำติดตาม และประเมินผล การรายงานผลการดำเนินงานและผลผลิต จึงมีการใช้แนวคิดที่นำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเกิดเป็นระบบการบริหารแบบ 8 R Model ระบบการของการบริหารจัดการตามแนวทาง ได้แก่ การวิเคราะห์ การวางแผน การสื่อสารองค์กร การปฏิบัติการการดำเนินการการติดตามและตรวจสอบ การทบทวนและปรับปรุง และการควบคุมและรายงาน กระบวนการบริหารจัดการตามแนวทาง ข้อดีของแนวทางการบริหารจัดการ คือ การสร้างองค์กรแห่งคุณธรรม มีความสอดคล้องกับองค์กรทางสังคมไม่แสวงหากำไรหรือรายได้ เสริมพลังทางการบริหารจัดการการศึกษา ข้อจำกัดของแนวทางการบริหารจัดการ คือ อาจเกิดการต่อต้านจากบุคลากรที่มีความไม่โปร่งใสขาดความรับผิดชอบ และในระยะแรกบุคลากรอาจจะมีภาระความรับผิดชอบมากขึ้น เจื่อนใจของความสำเร็จในการนำแนวทางไปใช้ คือ จะต้องถ่ายทอดกระบวนการบริหารจัดการสู่

บุคลากรทุกระดับ ประสานความร่วมมือในด้านต่าง ๆ และเร่งพัฒนาเครือข่าย (พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ อนุทวีสุข), 2561)

ประเด็นที่ 2 ลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ปัจจุบันงานการเผยแผ่มีหลายลักษณะและมีรูปแบบที่แตกต่างอีกทั้งผู้รับผิดชอบเป็นลักษณะร่วมของหลายส่วนงานในมหาวิทยาลัยบางครั้งขาดในเรื่องของการติดตามและการประเมินผลทำให้ยังปรับจุดในสิ่งที่ควรพัฒนาซึ่งหากมีผู้รับผิดชอบหลักแล้วงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นธรรมจะมีการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ลักษณะหนึ่ง คือ การที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้เปิดให้เยาวชนมาร่วมโครงการในกิจกรรมเรียนวิชาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดีมีศีลธรรมน้อมนำหลักธรรมดำรงชีวิตอย่างอุดมสุข และได้เสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรม เป็น 3 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาองค์กร ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) การสร้างเครือข่าย และ 3) การมีส่วนร่วมพัฒนา การจัดกิจกรรม หรือ โครงการในทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยพระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธโร) ได้ศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้ 1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล ในปัจจุบันใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นกระบวนการมุ่งเข้าถึงชุมชนและบุคคล ใช้แนวทางตามพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการทำงานพระธรรมทูต 2) แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล มีองค์ประกอบตามหลักพุทธจิตวิทยา ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 เทสนาวิธี 4 และการเผยแผ่เชิงรุกของพระธรรมทูตที่ใช้กระบวนการ 1) การบรรยายธรรม 2) สื่อสารออนไลน์ 3) การสื่อสารสิ่งพิมพ์ 4) ธรรมภาคปฏิบัติ 5) สังคมสงเคราะห์ และ 6) งานศาสนสัมพันธ์และคุณสมบัติพระธรรมทูตประกอบด้วย มีจริยาวัตรงดงาม ปณิธานแน่วแน่ มีองค์แห่งพระธรรมกถึก และทักษะภาษาดี จะนำไปสู่ผล คือ เกิดการนำหลักไตรสิกขาไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต 3) แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา สามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ว่า 4S Model ได้แก่ เป้าหมายชัด (Set goals) หลักการดี (Skillful) มีวิธีการเยี่ยม (Strategic) เปี่ยมด้วยคุณสมบัติพระธรรมทูต (Smart) (พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธโร), 2561)

ประเด็นที่ 3 แนวทางการส่งเสริมและการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ บุคลากรที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญนั้นเป็นคนรุ่นเก่าที่ไม่ทันทิศทางเทคโนโลยีสมัยใหม่และบุคลากรที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็มีจำนวนน้อยเนื่องจากสมัยนี้คนที่สนใจในศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังและซึ่งเป็นจำนวนน้อย ดังนั้น มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องหาทางดึงดูดให้บุคลากรทั้งพระสงฆ์และฆราวาสสนใจเพื่อฝึกฝนเป็นบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นธรรมของมหาวิทยาลัยหรือส่งเสริมให้การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นที่น่าสนใจ เพราะหากมหาวิทยาลัยสงฆ์ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมแล้วจะส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่อย่างแน่นอน มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังขาดการประสานกับหน่วยงานอื่นในการปฏิบัติงานร่วมกันกับในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม ดังนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรจัดตั้งภาคีเครือข่ายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมกับหน่วยงานอื่นทั้งภายในภายนอกในทั้งภาครัฐเอกชนรวมถึงภาคประชาชนมาร่วมกันคิดและพัฒนา ร่วมกันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมโดยมีมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการและให้เครือข่ายช่วยประชาสัมพันธ์ เชิญชวน จะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือ ดังที่พระณุปวร โทวาท ได้ศึกษาต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย มี โครงสร้างองค์กร ปฏิบัติงานตามแผน มีการพัฒนาทักษะบุคลากรให้มีความพร้อมใน

การปฏิบัติงานและการสร้างค่านิยมร่วมภายในองค์กรให้บุคลากรมีความสามัคคีกัน ข้อจำกัดที่พบ คือ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การสร้างทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อองค์กรยังไม่ประสบผลสำเร็จ การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประกอบด้วย 1) การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน 2) การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม 3) มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุนด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรใน องค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ 4) มีการตรวจสอบ ประเมินผล การปฏิบัติงานอย่าง สม่าเสมอ รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ หลากหลายขึ้น โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน (พระณปวร โทวาท, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ การเผยแผ่แบบเดิม ๆ คำสอนส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลี ทำให้ยากต่อการเข้าใจและเชื่อมโยงกับคำสอน นอกจากนี้รูปแบบการเทศนายังขาดความสนใจทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย และยังขาดการสนับสนุน รวมถึงความต้องการองค์กรเผยแผ่จากรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้และปรับปรุงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม จึงได้มีการระบุข้อเสนอแนะและความต้องการหลายประการ ประการแรก มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงแนวทางและใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่ การร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในรูปแบบการรักษา การฟื้นฟู และการสนับสนุนสุขภาพจิตตามหลักพุทธศาสนาก็เป็นประโยชน์เช่นกัน สามารถให้บริการวิชาการแก่สังคมได้โดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาโดยเชิญชวนให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้าร่วม มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนและร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงฆ์อื่น ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและเข้าถึงผู้ชมในวงกว้าง โดยสรุป คือ แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมคุณธรรม ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์มุ่งเน้นการปรับปรุงแนวทางให้ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีร่วมมือกับหน่วยงานอื่น กำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และปรับปรุงการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย โดยเสนอรูปแบบพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ไว้ 3 แนวทาง ดังนี้ แนวทางที่ 1 การพัฒนาองค์กร แนวทางที่ 2 การสร้างเครือข่าย และแนวทางที่ 3 การมีส่วนร่วมพัฒนา โดยการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรส่งเสริมนโยบายการให้บริการวิชาการทางพุทธศาสนาร่วมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมหาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรม และมุ่งเน้นการพัฒนาสถาบันสงฆ์ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาทางพุทธศาสนา 2) นำแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบท เช่น การสื่อสาร ถ่ายทอด และแนวทางการส่งเสริมไปสู่การปฏิบัติ จะต้องกำหนดเป้าประสงค์ที่สามารถปฏิบัติได้และมุ่งเน้นการเตรียมแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเข้าสู่ ภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงให้เป็นเชิงรุกเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศีลธรรมอย่างมาก ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาหาแนวทางพัฒนาและสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายของมหาวิทยาลัยสงฆ์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศีลธรรม

เอกสารอ้างอิง

- พระครูบรรณานาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธีโร). (2561). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา . มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิชโช). (2561). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระณปวร โทวาท. (2560). ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระพิภพ แพงท้าว. (2563). การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- พระมหานงค์ อับไพ. (2558). การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระเมธาวิณัยรส (สุเทพ พุทธจรรยา). (2561). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อรองรับประเทศอาเซียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559). เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2565 จาก https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20160323112431.pdf
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ประจำปี พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2565 จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/1278/iid/41469>
- Miles, M B. & Huberman, A M. (1994). Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook (2nd ed.). Thousand Oaks. CA: Sage.